

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בניהכנ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 72

וארא תשס"ט

על הגבולות, ועל ידי מכת הצפרדעים ראו כולם בדיוק היכן עובר הגבול שבין שתי המדינות. כיון שהצפרדעים עלו רק על ארץ מצרים. ולכן רצו החרטומים לעשות עוד צפרדעים ושדוקא ילכו צפרדעים אלו מחוץ לגבול כדי להרויח עוד שטח. אבל הקב"ה העלה אותם דוקא על ארץ מצרים.

"וסרו הצפרדעים ממך ומבתך" (ח ז)

בספר "חפץ חיים על התורה" כתב: כאן הועילת תפילת משה רבינו, להסיר הצפרדעים מפרה ומעבריו. ובפי' חוקת (במדבר כ"א ד) במעשה הנחשים השרפים כשהתפלל משה בעד העם, לא הועילה תפלתו להסיר את הנחשים הממיתים, אלא נתן לו הקב"ה עצה לשים שרף על נס, והנשוכים יסתכלו בו ויחיו, וכדרשת חז"ל ר"ח כ"ט א'.

אבל הענין הוא, כי לכל יש תרופה, חוץ מלשון הרע, והמקטרג הנברא מלשון הרע א"א להסירו, כי עומד ומקטרג, וכמו שהמספר לשון הרע, מספר בפיו, כן הוא המקטרג הנברא מהחטא הזה מדבר במו פיו, וא"א להשתיקו ומכיון שעונש השרפים בא על עון לה"ר, בשביל שדבר העם באלוקים ובמשה, לכן לא הועילה תפלתו של משה להסירם לגמרי, אלא נתן לו הקב"ה עצה, איך לרפא את הנשוד מהנחש. (ועיין עוד מזה באורך בפי' חוקת על הכתוב וידבר העם בא' ובמשה).

"וירא פרע כי היתה הרוחה והכבד את ליבו" (ח יא)

הרב מנחם צבי טאקסין בספרו "אור תורה" מבאר את הלשון "והכבד את ליבו". כי פרעה רצה לנסות את משה האם באמת שלוח הוא מה', ואם ה' יודע מחשבות. ע"כ חשב בליבו שגם כאשר יסורו הצפרדעים, לא ישלח את בני ישראל, אבל בפיו הבטיח שימהר לשולחם. ובזה רצה לבחון, אם שלוח משה מאת ה' וה' יודע מחשבות, הלא לפי זה לא צריכים לסור הצפרדעים ממנו. ואם בכל זאת יסורו הצפרדעים ידע כי ה' אינו יודע מחשבות אדם ומשה אינו שליח ה' ח"ו.

וע"כ כאשר ראה פרעה "כי היתה הרוחה" אע"פ ש"והכבד את ליבו", כי היה בלבו שלא לשלח את העם ועל כן לא שמע אליהם. (וכמובן שאת זה עשה הקב"ה כדי שיכביד את לבו)

"וידבר אלוקים אל משה" (ו ב)

פירש רש"י דבר אתו משפט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות לעם הזה.

שואל הרב "אבני זהב", לכאורה רש"י כפל מילים דומות: "לדבר ולומר"?

ונראה, משום דמשה אמר "ואני ערל שפתים" שהרי היה כבד פה וכבד לשון, ולא יכול היה לומר את האותיות בומ"פ שהן אותיות השפתים, ודטלני"ט שהן אותיות הלשון. ולכן אמר לו הקב"ה מדוע אמרת לי למה, הרי כל כך קשה לך לומר מ' ול'. ובכל זאת התאמצת להגיד לי "למה", וזהו על שהקשה לדבר, ולומר "למה".

"וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב" (ו ג)

פירש רש"י אל האבות. וקשה, וכי מי לא יודע שאלו האבות הקדושים, ומה הוסיף רש"י בשתי מילים אלו?

ומבאר בספר "כלי חמדה", ע"פ דברי הגמרא במסכת בבא מציעא דף פה, שאמרו שם חז"ל כי אליהו הנביא היה רגיל לבוא לשיבה של רבי. פעם אחת כבר החשיך היום ולא בא, וכשכבר בא, שאלו רבי מדוע אחר? אמר לו אליהו הנביא עד שהקמתי את אברהם ונטלתי את ידיו והתפלל והשכבתי אותו, ואז הקמתי את יצחק והתפלל והשכבתי אותו, וכו'. שאלו רבי, ומדוע לא הקמתי את שלושתם ביחד, וענה לו, שאם יקומו שלושתם ביחד תגדל מידת הרחמים ע"י תפילתם עד כדי כך שיבוא המשיח, ועוד לא הגיע הזמן לכך.

והנה במצרים הקב"ה גאל את ישראל 190 שנה לפני הזמן, וכידוע מה שאמרו חז"ל שהקב"ה חישב את הקץ לעשות, קץ בגימטריה 190. ולצורך זה היה צריך להקים את שלושת האבות ביחד. וזה מה שכיון רש"י בלשונו הזהב, וכתב "וארא אל האבות", להשמיענו שהיו כולם יחד כדי לקרב קץ גאולתם בתוך הזמן.

"ויעשו כן החרטומים בלטיהם ויעלו הצפרדעים על ארץ מצרים" (ח ג)

מקשה ה"ילקוט האורים" בשביל מה ציינה התורה שהצפרדעים עלו על ארץ מצרים וכי מה אכפת לי אם הם באו לשם או למקום אחר?

ומתוך ה"עדות ביוסף" על פי דברי "ילקוט שמעוני", שכמה שנים היתה מלחמה בין מלך מצרים למלך כוש

**"וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד
ויכבד לב פרעה" (ט ז)**

בספר **"ישרש יעקב"** כותב הרב **יעקב טננבוים** זצ"ל שהתורה מספרת לנו שפרעה שלח לבדוק ומצא וראה שלא מתה בהמה אחת משל ישראל, כדי ללמד אותנו איך לעמוד בנסיונות בעבודת ה' יתברך ואיך לנצח את היצר. שכן דרכו של היצר הרע, להראות על טמא שהוא טהור ומראה לאדם את כל צדדי ההיתר שבעולם. אמנם האדם שיודע שבדבר זה יש צד איסור, אפילו שאין בידו שום טענה איך לנצח בויכוח זה עם היצר, עם כל זה יעמוד בעקשנות ויאמר לא אחפוץ בדבר הזה. את זה למדים מפרעה הרשע. שהרי במכה זו לא היה לו שום תירוץ ושום סברה לדחות את משה. כי ראה בעיניו את המראה הגדול כי שלח בכל גבול מצרים ונדע לו בברור שלא מת ממקנה ישראל עד אחד. ועם כל זה ויכבד לב פרעה, בלי שום טענות ומענות. כך, זה לעומת זה בעבודת ה' יתברך כנגד היצר הרע.

וכעין זה מפורסם לומר על הפסוק: **"מי נתן טהור מטמא לא אחד"** ומפרשים זאת על מלחמת היצר. מי נתן לאדם כח להתגבר על היצר, והתשובה היא, **"לא!!!"** אחד. כלומר, לא להכנס אתו לויכוחים, אלא לומר לו **"לא"** וזהו.

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וגו' והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פורח וגו' ויקחו את פיח הכבשן וגו' ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה" (ט פס' ח, ט, י)

מסביר ה"אור למאיר" מדוע תחילה נאמר בפסוק **"והיה על האדם ועל הבהמה"** ואח"כ נאמר **"ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה?"**. אלא, יש לומר, שהתורה מדגישה את שני הדברים מפני שאם היה כתוב על האדם ועל הבהמה, היה משמע שזה רק על העור, ולא מתחתיו. לכן הוצרך לכתוב באדם ובבהמה. שמוזה משמע שהשחין היה גם תחת העור. ואם היה כותב רק באדם ובבהמה, היה לנו הווה אמינא לומר שהשחין היה רק מתחת לעור, ולא על העור, לכן כתיב על האדם, כי השחין שלט בהם גם בעור וגם בבשר.

"כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי" (ט יד)
פירש רש"י מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות.

וקשה, הלא כאן מדובר על מכת ברד, ואיך הגענו למכת בכורות?

ויש מתרצים שהכוונה מכת בִּיכורות דהיינו ביכורים והכוונה לפירות. וב"פרדס יוסף" מביא תרוץ נוסף שהלא המכות היו בשלוש סדרות: דצ"ך עד"ש באח"ב. והסדרה השלישית שבא נמצאת מכת בכורות, מתחילה במכת ברד, ולכן אמר משה כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי, מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות.

ועוד מתרץ בספר **"אסיפת הכהן"** שברש"י היה כתוב מ"ב וכוונתו **מכת ברד**. אבל ה"בוחר הזעזער", המביא לבית הדפוס טעה ופירש את הר"ת לא נכון.

"נטה את ידך על השמים ויהי ברד בכל ארץ מצרים" (ט כח)

כותב הגאון ר' **יוסף שאול נתנזון** בספרו **"דברי שאול"**. נשאלתי, דאח"כ כתיב **"ויט משה את מטהו על השמים"**, וכבר הרגיש בזה הרבינו אברהם איבן עזרא.

ולפי עניות דעתי, הכוונה דהנה כתוב וה' נתן קולות וברד ותהלך אש ארצה וכתב האיבן עזרא שזה היה היפך טבעה של האש שדרכה לעלות למעלה ע"ש.

ולפי עניות דעתי נראה דבאמת הטבע של האש לעלות למעלה אבל הצדיקים יש בכוחם לשנות את הטבע. וזה מה שכתב נטה את ידך על השמים, דהיינו שהצדיק יש לו כח וחוזק יד על השמים. וזהו שכתב רש"י בשם מדרש אגדה **"על השמים"** שהגביהו הקב"ה למשה למעלה מן השמים. ולמה הוצרך לעשות לו כזה נס? אבל לפי מה שכתבנו, ברור. שלא הגביהו בפועל אלא שנתן לו כח להכריע השמים הפוך מהטבע.

והנה כבר כתבו המבארים את ההבדל שבין מקל למטה. שמקל הוא לרדות בו, אבל מטה הוא מלשון נטיה, שיכול להטותו לכאן ולכאן. והנה הכח שיש לצדיק לשנות את הטבע זה נקרא מטה, שיכול לנטותו כרצונו. וזהו שאמר ומטה האלוקים בידך דהיינו שתוכל להטות כמו שתראה. וזהו שאמר ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות. דהיינו שהמטה היה בו כח להטות את השמים ואת כל אשר מתחת השמים כפי מה שרצה.

